

Interview Door cultuur leert wat je moet doen en wat je moet voelen, zegt **Roger Scruton**. 'Hoge cultuur is goed voor de ziel, zoals gewelddadige computergames en pornografie slecht voor de ziel zijn.' Door **Yoram Stein**.

Het nut van een opera van Mozart is geen vraag

Waarom is cultuur belangrijk? Wat is het nut van een opera van Mozart? Wat heb je aan een schilderij van Rembrandt? Roger Scruton, een conservatieve Engelse filosoof, stelt deze vragen, en denkt dat hij het antwoord weet. Cultuur is intrinsiek waardevol, omdat zij iets van het heilige in zich draagt. De cultuur dient daarom overgedragen te worden aan nieuwe generaties. Maar de overdracht stokt. 'Dit is een universeel probleem.'

In Rotterdam verbaast Scruton zich over het hoogste gebouw van Nederland, de wolkenkrabber van de Nationale Nederlanden. 'A masterpiece of ugliness! Het kan niet anders of ze vergaderen in Rotterdam maandelijks over hoe het centrum nog lelijker te maken. Het enige wat ontbreekt, is een gigantisch standbeeld van Mickey Mouse.'

Maar nog heviger verbaast Scruton zich over het feit dat hij zo vriendelijk ontvangen wordt in Nederland. 'Als een conservatief filosoof zo welwillend bejegend wordt, moet het heel slecht gaan met dit land.'

In eigen land wordt Scruton zo goed als genegeerd. Maar in Nederland is hij een veel geziene gast. Nu is hij hier om voor volle zalen de Nederlandse vertaling van zijn boek *Culture counts* te promoten – uitgekomen bij Nieuw Amsterdam onder de titel *Waaron cultuur belangrijk is*. En vandaag is Roger Scruton in Amsterdam een van de prominente sprekers op de Nexus Conferentie over identiteit.

Waaron cultuur belangrijk is, is een pleidooi voor literatuur, muziek en kunst die de tand des tijds hebben weten te doorstaan. Dergelijke kunstuitingen zijn anders dan degenen die alleen interessant zijn voor tijdgenoten, meent

Roger Scruton (2003). Foto HH

Scruton. 'Van de kunstvorm heavy metal heb ik het sterke vermoeden dat die niet zal standhouden.'

Goed voor de ziel

Scruton stelt in zijn boek dat je door cultuur leert wat je moet doen en wat je moet voelen. Hoge cultuur is goed voor de ziel, zoals gewelddadige computergames en pornografie slecht voor de ziel zijn.

Maar uiteindelijk dient de cultuur volgens Scruton geen ander doel dan zichzelf. Het is een waarde zoals vriendschap. Vrienden zijn voor allerlei zaken goed, zoals bijvoorbeeld om je te helpen in moeilijke tijden. Toch zou niemand het in zijn hoofd halen om tegen een vriend te zeggen: 'Je bent mijn vriend, omdat ik denk dat jij mij goed kunt helpen als ik het moeilijk heb.' In zo'n geval gebruik je de vriend alleen als mid-

del, en niet zoals de filosoof Immanuel Kant (1724-1804) zou zeggen als 'een doel op zichzelf'. Datzelfde, stelt Scruton, geldt voor kunst en cultuur: het zijn doelen op zichzelf.

Het nuttigheidsdenken erkent alleen instrumentele waarden en geen intrinsieke. In deze dominante manier van denken doen wij alles omwille van iets anders. Wij werken om geld te verdienen, en wij verdienen geld om in leven

te blijven. Maar wat is nu het uiteindelijke doel van alles wat wij ondernemen? Dat is de grote vraag die de mensheid altijd heeft beziggehouden.

Religie geeft hier echter een antwoord op. En volgens Scruton is alle cultuur uit dit religieuze antwoord voortgekomen. 'Religie is het fundament waarop samenlevingen worden gebouwd. Het gaat dan om een lotsverbondenheid, om een gemeenschappelijke

verantwoordelijkheid ten opzichte van de hogere machten die het universum regeren en om gedeelde rituelen. Daaruit komt dans voort, liederen en liturgie, en de heilige tekst die het verhaal vertelt van onze stam en onze relatie tot God. Zo weten wij hoe we moeten handelen, wat onze verplichtingen zijn. En uit dat morele besef groeit de cultuur.'

Kunst en cultuur bevatten volgens Scruton 'iets van het heilige' waaruit ze ontsproten zijn, iets dat doorgegeven moet worden via het onderwijs. Maar daarin zit nu net het probleem.

Ook het onderwijs is in de ban van het instrumentele denken. Er wordt gedacht dat onderwijs nuttig moet zijn voor het kind. Een misvatting, zegt Scruton die voortkomt uit het denken van de Amerikaanse filosoof John Dewey (1859-1952) die pleitte voor *child centred learning*. (In Nederlands onderwijsjargon heet dat: 'de leerling centraal'.) Scruton: 'Maar het onderwijs is er helemaal niet voor het kind. Het is precies andersom: het kind is er voor het onderwijs.'

In Nederland is het probleem acuut. Het ministerie van Onderwijs geeft nu toe dat het reken- en taalniveau van scholieren is gedaald. Ook dat kan wel eens te wijten zijn aan de invloed van Dewey's onderwijsfilosofie. Scruton: 'Dewey keerde zich hevig tegen 'stampen'. Nu denken veel mensen dat leren 'leuk' moet zijn. Als kennis opdoen leuk is, is dat natuurlijk een welkom bijeffect, maar het is zeker niet het doel.'

Volgens Scruton gaat de kwaliteit van het onderwijs overal achteruit. 'Een filosofiedocent vertelde mij dat zij werd onderbroken door een student. 'Waarom zouden wij naar die man, Socrates, moeten luisteren?' vroeg hij. 'Alleen maar omdat hij een academische titel heeft?'

Roger Scruton

De Brit Roger Scruton (1944) is filosoof en schrijver en wordt beschouwd als een van de invloedrijkste conservatieve denkers van onze tijd. Scruton schreef dertig boeken over filosofie, kunst, cultuur en politiek. Daarnaast publiceerde hij talloze artikelen. Hij doceert in Washington en Oxford.

Vandaag is hij op de Nexus-conferentie in Amsterdam. Scruton ziet het 'moderne relativisme' als een belangrijk wapen in de handen van de onderwijsverwoesters. Als er geen waar en onwaar, goed en kwaad, mooi en lelijk bestaat, dan is iedereen gelijk. 'Achter dit alles schuilt volgens Friedrich Nietzsche het ressentiment: de haat die de mens van nature voelt ten opzichte van alles dat hoog en verheven is.' Scrutons repliek op de relativist die stelt: 'de waarheid bestaat niet', is altijd hetzelfde. 'Ik vraag dan: 'weet je het zeker?'

Scruton: 'Het zappen voor de televisie en het surfen op internet zorgen ervoor dat kinderen zich niet meer voor langere tijd kunnen concentreren. Door de tv denken ze bovendien dat zij kunnen leven zonder educatie. Zij kunnen voor zo'n doos zitten en zien hoe stompzinnigheid verheerlijkt wordt. Geestelijke ontwikkeling is niet nodig, denken ze dan. Het volstaat om gewoon te zitten en te kijken.'

'Zo gaan we van een woordcultuur naar een beeldcultuur. Internet heeft er weliswaar voor gezorgd dat mensen zich kunnen overgeven aan hun schermverslaving, en toch nog steeds af en toe een paar woorden kunnen oppikken, maar van surfen op internet leer je niet om boeken te lezen. Dat is een probleem, omdat de

kennis van onze beschaving nog steeds ligt opgeslagen in boeken. De huidige generatie raakt hierdoor afgesneden van de bronnen van onze kennis.'

Een andere factor in de universele neergang van het onderwijspeil, aldus Scruton, is de 'socialistische onderwijspolitiek'. In vrijwel de hele westerse wereld is deze doorgevoerd. Onderwijs wordt daarin niet langer beschouwd als een middel om kennis over te dragen, maar als een middel om sociale gelijkheid te bewerkstelligen – een praktijk die overigens ook door de commissie-Dijsselbloem aan de kaak wordt gesteld.

Sloppenwijken

Scruton: 'Niemand zal natuurlijk luisteren naar het argument dat dit een prachtige droom is, maar dat het in de praktijk betekent dat je diploma's niets meer waard zijn. Je kunt dan net zo goed de academische graden bij iedereen door de brievenbus duwen. Onderwijs was vroeger een weg die leidde naar sociale verheffing, het pad uit de sloppenwijken. Mensen waren toen echt gemotiveerd om iets te leren. Maar een van de effecten van het ter hand nemen van het onderwijs door de staat, is dat onderwijs nu wordt gebruikt om het idee te vernietigen dat je hogerop kunt komen, want dat zou betekenen dat je accepteert dat er in de samenleving verschillen bestaan.'

'De socialistische onderwijspolitiek streeft ernaar dat geen kind zich nog buitengesloten kan voelen. Daarom wordt kennis in het moderne onderwijs beschouwd als iets gevaarlijks. Want alleen al door onderscheid te maken tussen diegenen die kennis bezitten en diegenen die het niet bezitten, zou je mensen uit kunnen sluiten.'